

Η εμπλοκή των σύγχρονων Ελληνίδων μητέρων στη σχολική εκπαίδευση των παιδιών τους

Δέσποινα Στύλα, Κατερίνα Μιχαλοπούλου

Εισαγωγή

Τα Αναλυτικά Προγράμματα σπουδών αναδεικνύουν τη σημασία της εμπλοκής των γονέων στη σχολική ζωή των παιδιών. Σύμφωνα, όμως, με τη διεθνή βιβλιογραφία η εμπλοκή της μητέρας, με την οποία ασχολείται η παρούσα μελέτη, είναι μικρή και αυτό σχετίζεται με ποικίλους παράγοντες, δύο από τους οποίους είναι το μορφωτικό και οικονομικό επίπεδο. Ο ρόλος γενικά της μητέρας στη σχολική πορεία ενός παιδιού είναι το επίκεντρο πολλών ερευνών. Σύμφωνα με τη Μουσούρου (2005) φαίνεται πως οι μητέρες υπερέχουν σε σχέση με τους πατέρες ως προς την συμμετοχή στην εκπαίδευση των παιδιών και αυτό δεν οφείλεται μόνο σε προσωπική επιλογή αλλά στο ότι οι πατέρες προβάλλουν ως δικαιολογία την έλλειψη χρόνου, την ίδια στιγμή που οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί προτρέπουν τις μητέρες να εμπλέκονται στο εκπαιδευτικό έργο που εκτελούν.

Ο όρος γονεϊκή εμπλοκή (parental involvement) κατά κανόνα αναφέρεται στην ποιοτική και ποσοτική συμμετοχή του γονιού στην εκπαιδευτική διαδικασία του παιδιού. Στη διεθνή βιβλιογραφία, όμως, καταγράφονται έρευνες που καταλήγουν σε διαφορετικά συμπεράσματα για τον όρο γονεϊκή εμπλοκή στην εκπαίδευση. Αναφέρονται διάφορες ερμηνείες της γονεϊκής εμπλοκής που άλλοτε έχουν ομοιότητες και άλλοτε αποκλίνουν (Martinez, Martinez, & Perez, 2004). Ακολουθούν οι πιο σημαντικοί ορισμοί της γονεϊκής εμπλοκής, συμπεριλαμβανομένης στο τέλος και της κατηγοριοποίησης που έκανε η ερευνήτρια Epstein (1986; 1997; 2001) και στην οποία βασίζεται η παρούσα έρευνα.

Στη Νόβα-Καλτσούνη (2004, σελ.21) η έννοια της γονεϊκής εμπλοκής αναφέρεται σαν «δραστηριότητες οι οποίες λαμβάνουν χώρα στο σχολείο και στις οποίες οι γονείς συμμετέχουν ή δραστηριότητες οι οποίες γίνονται στο σπίτι και συνδέονται με το σχολείο όπως η βοήθεια στις ασκήσεις για το σπίτι, οι συζητήσεις σχετικά με το σχολείο». Την ίδια κατηγοριοποίηση κάνει και ο Fullan (1982), ο οποίος αναφέρει δύο τύπους συμμετοχής της μητέρας στην εκπαιδευτική διαδικασία: 1) συμμετοχή στην προετοιμασία στο σπίτι 2) συμμετοχή στη διδασκαλία στο σχολείο που περιλαμβάνει εθελοντική εργασία στο σχολείο και συμμετοχή στη διοίκηση του σχολείου. Με διαφορετικό τρόπο ορί-

ζεται η γονεϊκή εμπλοκή, από τον ερευνητή Casanova (1996), συγκεκριμένα ως συνεργασία σχολείου-οικογένειας και ειδικότερα ως δραστηριότητες για τη βελτίωση της επικοινωνίας των γονέων και των δασκάλων.

Σημείο αναφοράς, όμως, στη βιβλιογραφία είναι οι μελέτες της Epstein (1986; 2001). Η παρούσα έρευνα βασίζεται στις έξι κατηγοριοποιήσεις της ερευνήτριας που είναι οι εξής: α) Η διαμόρφωση κατάλληλου περιβάλλοντος. Η δημιουργία μέσα στο σπίτι κατάλληλων συνθηκών για μάθηση. β) Η επικοινωνία σχολείου - οικογένειας, για την πρόοδο των παιδιών. γ) Η εθελοντική εργασία των γονέων στο σχολείο. δ) Η μάθηση στο σπίτι. Η βοήθεια που προσφέρουν οι γονείς για τις σχολικές εργασίες, η επίβλεψη της μελέτης, αλλά και η φροντιστηριακή στήριξη των παιδιών κατά τις κατ' οίκον εργασίες. ε) Η συμμετοχή στις αποφάσεις του σχολείου μέσω του συλλόγου γονέων. στ) Η συνεργασία με την τοπική κοινότητα για τη στήριξη του σχολείου.

Στη συνέχεια, τα ευρήματα των ερευνών που μελετούν τη μορφωτικό επίπεδο και την οικονομική κατάσταση της μητέρας σε σχέση με την εμπλοκή της στη σχολική εκπαίδευση του παιδιού είναι ποικίλα. Συγκεκριμένα από τις περισσότερες έρευνες διαπιστώνεται ότι η οικονομική κατάσταση της μητέρας είναι καθοριστικός παράγοντας για τη σχολική πορεία των παιδιών διότι μπορεί να βοηθήσει, όπως λόγω χάρη με φροντιστήρια στο σπίτι, παρέχοντας τους την κατάλληλη βοήθεια (Bernard, 2004).

Οι Martinez, R. A., Martinez, R., & Perez, M. H. (2004) υποστηρίζουν ότι οι μητέρες με υψηλό οικονομικό επίπεδο συνεργάζονται με τον εκπαιδευτικό όταν αυτός ζητάει τη συμβολή τους, προκειμένου να επιλυθούν προβλήματα συμπεριφοράς των παιδιών. Επιπλέον, ο Calsyn (2000) διατείνεται πως το χαμηλό οικονομικό επίπεδο, εμποδίζει τη μητέρα να αναπτύξει συγκεκριμένους τύπους εμπλοκής. Η συνεργασία με το δάσκαλο δεν είναι εύκολο πράγμα, είτε για ψυχολογικούς λόγους, είτε για πρακτικούς, όπως παραδείγματος χάρη επειδή εργάζεται δεν έχει χρόνο για συχνές επισκέψεις στο σχολείο. Για τους ίδιους λόγους δεν είναι εύκολη η εθελοντική συμμετοχή στο σχολείο, η συμμετοχή στις αποφάσεις του συλλόγου γονέων και κηδεμόνων και η συνεργασία με την τοπική κοινότητα για θέματα του σχολείου. Το ίδιο ισχυρίζονται οι Hill και Taylor (2004) και ο Γεωργίου (2000), ότι το χαμηλό οικονομικό επίπεδο, μπορεί να επιφέρει εμπόδια στη σχέση με το σχολείο και με την τοπική κοινότητα. Συγκεκριμένα όταν έχουν χαμηλό οικονομικό επίπεδο είναι πιθανόν να μη μπορούν λόγω της πολύωρης εργασίας τους, να παίρνουν άδεια για να συμμετέχουν στις δραστηριότητες του σχολείου.

Από την άλλη, το μορφωτικό επίπεδο της μητέρας, και πόσο αυτό σχετίζεται με την εμπλοκή στην εκπαίδευση, απασχολεί συχνά τους ερευνητές. Έτσι, ο Kim (2004) αναφέρει ότι το υψηλό μορφωτικό επίπεδο έχει αποδει-

χθεί ότι συνδέεται με δύο από τις μορφές γονεϊκής εμπλοκής. Τη γονεϊκή εμπλοκή στο σχολείο, όπως για παράδειγμα συμμετοχή στις δραστηριότητες του σχολείου και στις αποφάσεις του συλλόγου γονέων και κηδεμόνων και την εμπλοκή στο σπίτι, όπως έλεγχος των τετραδίων και προετοιμασία για τα μαθήματα της επόμενης μέρας. Ο Kim (ό,π) ισχυρίζεται επίσης πως οι μητέρες με υψηλό μορφωτικό επίπεδο συνεργάζονται με το δάσκαλο, επιβλέπουν τα παιδιά στο σπίτι όσον αφορά στη σχολική προετοιμασία, παρευρίσκονται στις εκδηλώσεις του σχολείου και της τοπικής κοινότητας, γνωρίζουν το σχολικό πρόγραμμα και όλα αυτά με σκοπό να είναι αποτελεσματικές στη σωστή ανατροφή του παιδιού.

Ακόμη, οι Ricco, Mccollum και Schuytens (2003) υποστηρίζουν πως οι μορφωμένες μητέρες γνωρίζουν περισσότερα από τις λιγότερο μορφωμένες για τη σχολική ύλη και διατηρούν στενότερη επαφή με τους εκπαιδευτικούς. Οι μητέρες με χαμηλό μορφωτικό επίπεδο, δηλώνουν πως αντιμετωπίζουν δυσκολίες να βοηθήσουν τα παιδιά με τα μαθήματα στο σπίτι. Σε συνάρτηση με την πολύωρη εργασία τους, ακόμη και με την αδυναμία να διαβάσουν τα σημειώματα ώστε να παρευρεθούν σε συγκεντρώσεις του σχολείου ή να έρθουν σε επαφή με το δάσκαλο.

Μεθοδολογία

Στόχος-Υποθέσεις

Στόχος της παρούσης έρευνας είναι να ερευνηθεί η σχέση που έχει το οικονομικό και το μορφωτικό επίπεδο της μητέρας με την εμπλοκή στη σχολική εκπαίδευση του παιδιού. Ερευνάται, ειδικά, το οικονομικό επίπεδο, καθώς η παρούσα δυσχερή οικονομική συγκυρία της Ελλάδας έχει επηρεάσει τις υποχρεώσεις των Ελλήνων. Επιλέχθηκαν οι πρώτες τάξεις φροντιστηρίων αγγλικών, καθώς σύμφωνα με έρευνα του Δοδοντσάκη (2001) τα μικρότερα παιδιά είναι περισσότερο εξαρτημένα από τους γονείς τους.

Το ερευνητικό ερώτημα αφορά κατά πόσο το οικονομικό και μορφωτικό επίπεδο της μητέρας σχετίζεται με την εμπλοκή στη σχολική εκπαίδευση του παιδιού. Πιο συγκεκριμένα ερευνώνται οι συσχετίσεις ανάμεσα στις εξαρτημένες μεταβλητές (οι έξι κατηγοριοποιήσεις της γονεϊκής εμπλοκής) και στις ανεξάρτητες μεταβλητές (οικονομικό και μορφωτικό επίπεδο). Οι μεταβλητές, έχουν ερευνηθεί σε παλιότερες μελέτες, και προσαρμόστηκαν για να κρίνουν τα ελληνικά δεδομένα και το ρόλο της μητέρας στην ανάπτυξη του παιδιού. Οι ερευνητικές υποθέσεις αναπτύχθηκαν λαμβάνοντας υπόψη την υπάρχουσα βιβλιογραφία και ο συνδυασμός όλων των παραπάνω ερευνητικών υποθέσεων

της βιβλιογραφίας δείχνει την εγκυρότητα των υποθέσεων που γίνονται για την παρούσα έρευνα, οι οποίες είναι:

Υπόθεση 1: Η μόρφωση των μητέρων θα διαφοροποιήσει το βαθμό εμπλοκής στη σχολική εκπαίδευση, με τις πιο μορφωμένες να εμφανίζονται να εμπλέκονται περισσότερο στη σχολική εκπαίδευση των παιδιών.

Υπόθεση 2: Το οικονομικό επίπεδο των μητέρων θα διαφοροποιήσει το βαθμό εμπλοκής στη σχολική εκπαίδευση, με αυτές που έχουν υψηλό οικονομικό επίπεδο να εμφανίζονται να εμπλέκονται περισσότερο από ότι οι μητέρες που έχουν χαμηλό οικονομικό επίπεδο.

Υπόθεση 3: Οι μητέρες με υψηλό μορφωτικό και οικονομικό επίπεδο εμπλέκονται περισσότερο στη σχολική εκπαίδευση, από ότι οι μητέρες με χαμηλό μορφωτικό και οικονομικό επίπεδο.

Δείγμα-Διαδικασία

Το δείγμα της συσχετιστικής μας έρευνας αποτέλεσαν 70 άτομα. Η έρευνα έγινε στη Σαλαμίνα σε μητέρες παιδιών που το σχολικό έτος 2011–2012 πήγαιναν στις πρώτες τάξεις φροντιστηρίων αγγλικών. Για τη συλλογή του δείγματος έγινε τυχαία επιλογή μονάδων, του πληθυσμού στόχου, από κάθε τυχαία επιλεγμένη φροντιστηριακή μονάδα. Η επιλογή τους έγινε τυχαία μέσα από έναν ονομαστικό κατάλογο. Συνολικά συμπληρώθηκαν 53 από τα 70 ερωτηματολόγια. Η ηλικιακή ομάδα με τη μεγαλύτερη συμμετοχή ήταν μεταξύ 31 με 35 χρονών (41,5%). Η έρευνα έγινε από τον Ιούλιο 2012 έως τον Αύγουστο 2012.

Πραγματοποιήθηκε επιλογή των φροντιστηριακών μονάδων οι οποίες χωροθετούνται στην ίδια περιοχή με το δειγματοληπτικό πλαίσιο (Δήμος Σαλαμίνας). Προηγήθηκε επικοινωνία με τους ιδιοκτήτες των φροντιστηρίων, ώστε να εξασφαλιστεί η άδεια για την έρευνα και στη συνέχεια ενημερώθηκαν οι δάσκαλοι των τμημάτων, μέσω των οποίων έγινε η παράδοση των ερωτηματολογίων στους γονείς. Τα 70 ερωτηματολόγια δόθηκαν σε ατομικούς φακέλους, οι οποίοι επεστράφησαν σφραγισμένοι στους εκπαιδευτικούς και στη συνέχεια στις ερευνήτριες, ώστε να είναι σίγουρο ότι αυτοί δε θα γίνουν γνώστες των προσωπικών δεδομένων. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα να διασφαλιστεί η ανωνυμία των ερωτηματολογίων, ώστε οι απαντήσεις να είναι ειλικρινείς. Απαντήθηκαν 53 ερωτηματολόγια (76,71%) και η ανταπόκριση κρίνεται ικανοποιητική. Τα ερωτηματολόγια περιείχαν στην αρχή οδηγίες συμπλήρωσης. Ο χρόνος συμπλήρωσης ήταν περίπου 10 λεπτά.

Ερευνητικά Εργαλεία

Ως εργαλείο για τη συλλογή των πληροφοριών χρησιμοποιήθηκε γραπτό

ερωτηματολόγιο που ερευνά με κλειστές ερωτήσεις τη συσχέτιση μεταξύ του οικονομικού και μορφωτικού επιπέδου της μητέρας με την εμπλοκή στη σχολική εκπαίδευση. Το ερωτηματολόγιο σχεδιάστηκε από τους ερευνητές Campbell, Connolly, Mandel (1986). Η εγκυρότητα του περιεχομένου, αλλά και η δυνατότητα χρησιμοποίησής του σε αντίστοιχο πληθυσμό έχει εξεταστεί σε προηγούμενες έρευνες από τους Γεωργίου (1997) και τον Φλουρή (1989). Το ερωτηματολόγιο αποτελείται από 13 ερωτήσεις με σκοπό τη διερεύνηση των συσχετίσεων των ανεξάρτητων (2 ερωτήσεις) και των εξαρτημένων μεταβλητών (11 ερωτήσεις). Για τη διερεύνηση των ανεξάρτητων μεταβλητών, οι ερωτήσεις έχουν κλίμακα ίσων διαστημάτων [από 1 (Σχεδόν ποτέ) έως 5 (Σχεδόν πάντα)] (Ρούσσο & Τσαούσης, 2002). Ενώ οι εξαρτημένες μεταβλητές είναι ποιοτικές.

Πιο αναλυτικά, για τη μελέτη του μορφωτικού επιπέδου χρησιμοποιήθηκε η εξής ερώτηση: 1) Ποια βαθμίδα εκπαίδευσης έχετε τελειώσει; Όσον αφορά τη διερεύνηση του οικονομικού επιπέδου χρησιμοποιήθηκε η εξής ερώτηση: 2) Πώς θα περιγράφατε το οικονομικό σας επίπεδο με βάση τις ατομικές ετήσιες απολαβές σας;

Για τη μελέτη της εμπλοκής στη σχολική εκπαίδευση οι ερωτήσεις ομαδοποιήθηκαν σε δύο ομάδες, η ομάδα Α περιλαμβάνει ερωτήσεις που αφορούν σε ενέργειες που οι γονείς κάνουν στο σπίτι και η ομάδα Β ερωτήσεις που αναφέρονται σε ενέργειες που κάνουν στο σχολείο του παιδιού τους. Οι απαντήσεις δίνονται σε κλίμακα 5 σημείων, όπου το 5 σημαίνει <σχεδόν πάντα> και το 1 σημαίνει <σχεδόν ποτέ>.

Για τον έλεγχο της εσωτερικής συνοχής των στοιχείων του ερωτηματολογίου και για να επιβεβαιωθεί ότι οι ομαδικές ερωτήσεις καταμετρούν τα ίδια θέματα (Howitt & Cramer, 2006) χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος αξιοπιστίας cronbach alpha, που είχε ως αποτέλεσμα οι ερωτήσεις να συγκεντρώνουν 0,895. Όπως προτείνουν οι Bagozzi και Yi (1988) ένας alpha που ξεπερνά το 0.7 μπορεί να θεωρηθεί ισχυρό στοιχείο συγκλίνουσας εγκυρότητας. Η ανάλυση των δεδομένων έγινε με το σύστημα SPSS.

Αποτελέσματα

Η ηλικιακή ομάδα με τη μεγαλύτερη συμμετοχή είναι μεταξύ 31 με 35 χρονών (41,5%). Ακολουθούν οι μητέρες μεταξύ 26 με 30 χρονών (28,3%). Από την ανάλυση προέκυψε ότι η πλειοψηφία (50,9%) είναι απόφοιτες λυκείου. Ενώ, τα μεγαλύτερα ποσοστά που ακολουθούν είναι μητέρες που έχουν αποφοιτήσει το γυμνάσιο (18,9%) και ΑΕΙ ή ΤΕΙ (18,9%). Σχετικά με την οικονομική κατάσταση μεγαλύτερο ποσοστό (67,9%) δηλώνουν ότι έχουν πάρα πολύ χα-

μηλή και χαμηλή οικονομική κατάσταση. Στη μεσαία οικονομική κατάσταση δηλώνουν ότι ανήκουν 13 μητέρες που αντιστοιχούν στο 20,8%. Υπάρχουν τέλος και 6 μητέρες από τις οποίες οι 3 (5,7%) είναι υψηλής οικονομικής κατάστασης και οι άλλες 3 (5,7%) πάρα πολύ υψηλής.

Επιπλέον, έγινε διερευνητική παραγοντική ανάλυση (Factor Analysis) για τον εντοπισμό των σημαντικότερων κατηγοριών σύμφωνα με την ομαδοποίηση που έχει γίνει από την Epstein (1986; 1997). Η factor analysis δείχνει πέντε κύριες κατηγορίες (2 κατηγορίες ενώθηκαν σε μία) που εξηγούν το 64, 1% της συνολικής διακύμανσης και οι οποίες θα εξεταστούν για το αν διαφέρουν ανάλογα με το μορφωτικό επίπεδο και την οικονομική κατάσταση. Με βάση τα στοιχεία, οι ομάδες που παρουσιάστηκαν είναι: **(1)** Διαμόρφωση κατάλληλου περιβάλλοντος (Μέσος Όρος: 4.23, Τυπική Απόκλιση: 0.80) **(2)** Επικοινωνία Σχολείου - Οικογένειας (Μ.Ο.: 3.68, Τυπ. Απ: 0.94) **(3)** Εθελοντική εργασία γονέων (Μ.Ο.: 1.76, Τυπ. Απ.: 0.73) **(4)** Μάθηση στο σπίτι (Μ.Ο.: 3.01, Τυπ. Απ: 1.20) **(5)** Συμμετοχή σε δραστηριότητες του σχολείου και της τοπικής κοινωνίας (Μ.Ο.: 1.72, Τυπ. Απ.: 0.59). Ο Kaiser-Meyer-Olkin (K-M-O) καταμέτρησε την επάρκεια του δείγματος, η οποία είναι 0,848 (πάνω από 0,5) και η παραγοντική ανάλυση είναι ικανοποιητική.

Η Πολυμεταβλητή Ανάλυση Διακύμανσης (Manova) χρησιμοποιήθηκε για να εξετάσει τη σχέση ξεχωριστά τόσο του μορφωτικού επιπέδου όσο και της οικονομικής κατάστασης με όλες τις κατηγορίες εμπλοκής. Για να γίνει ο έλεγχος της πρώτης υπόθεσης, δοκιμές του Wilks δείχνουν ότι οι μητέρες με υψηλό μορφωτικό επίπεδο διαφέρουν σημαντικά από εκείνες με χαμηλό μορφωτικό επίπεδο ($F = 0.000$) σε ότι αφορά τις κατηγορίες εμπλοκής.

Συνακολούθως, κοιτώντας τις μέσες τιμές σε κάθε κατηγορία μορφωτικού επιπέδου και εμπλοκής στην εκπαιδευτική διαδικασία, παρατηρούμε πως υπάρχει διαφορά στις απαντήσεις των μητέρων που έχουν υψηλότερη βαθμίδα μόρφωσης (απόφοιτες ΑΕΙ-ΤΕΙ) σε σχέση με τις μητέρες που έχουν αποφοιτήσει το λύκειο το μέγιστο. Για να προσδιοριστούν, όμως, οι ακριβείς παράγοντες που διαφέρουν οι κατηγορίες ανάλογα με το μορφωτικό επίπεδο, πραγματοποιήθηκε μία διπλή ανάλυση διασποράς (two-way ANOVA).

Τα αποτελέσματα της ανάλυσης δείχνουν ότι υπάρχουν στατιστικά διαφορές μεταξύ των επιπέδων εκπαίδευσης σε κίνητρα όπως η διαμόρφωση του κατάλληλου περιβάλλοντος ($F = 8.449$, $p\text{-value} = 0.004$), ο εθελοντισμός της μητέρας ($F = 20.234$, $p\text{-value} = 0.000$) και η μάθηση στο σπίτι ($F = 3.179$, $p\text{-value} = 0.005$). Επιπλέον, τα αποτελέσματα δείχνουν ότι το μορφωτικό επίπεδο δε σχετίζεται με τη συμμετοχή σε δραστηριότητες του σχολείου και της τοπικής κοινωνίας ($F = 1.782$, $p\text{-value} = 0.183$) και την επικοινωνία σχολείου – οικογένειας ($F = 0.626$, $p\text{-value} = 0.430$), δεδομένου ότι οι τιμές της F και

του ελέγχου σημαντικότητας δείχνουν πως δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά μεταξύ των μεταβλητών. Τα αποτελέσματα καταγράφονται στους Πίνακες 4.1 και 4.2 που ακολουθούν.

Πίνακας 4.1
Σχέση μορφωτικού επιπέδου με την εμπλοκή στην εκπαιδευτική διαδικασία- Μέσοι Όροι και Τυπικές Αποκλίσεις.

	Μορφωτικό Επίπεδο	Επικοινωνία Σχολείου – Οικογένειας	Εθελοντική εργασία γονέων	Μάθηση στο σπίτι	Συμμετοχή σε δραστηριότητες του σχολείου και της τοπικής κοινωνίας	Διαμόρφωση κατάλληλου περιβάλλοντος
Απόφοιτος Δημοτικού	Μ.Ο	3,0833	1,5000	2,5556	1,4444	4,3333
	Αριθμός	6	6	6	6	6
	Τυπ. Απ.	,49160	,44721	1,24127	,27217	,81650
Απόφοιτος Γυμνασίου	Μ.Ο.	3,3500	1,4000	2,5000	1,5333	4,1000
	Αριθμός	10	10	10	10	10
	Τυπ. Απ.	1,22588	,45947	1,03339	,39126	,99443
Απόφοιτος Λυκείου	Μ.Ο	3,6667	1,5926	2,8889	1,5802	4,0741
	Αριθμός	27	27	27	27	27
	Τυπ. Απ.	,83205	,67989	1,15840	,49435	,78082
Απόφοιτος ΤΕΙ/ΑΕΙ	Μ.Ο	4,4000	2,6000	4,1333	2,4667	4,7000
	Αριθμός	10	10	10	10	10
	Τυπ. Απ.	,69921	,61464	,83444	,63246	,48305
Total	Μ.Ο	3,6792	1,7358	3,0126	1,7233	4,2264
	Αριθμός	53	53	53	53	53
	Τυπ. Απ.	,93590	,73120	1,20356	,59820	,80004

Πίνακας 4.2
Σχέση μορφωτικού επιπέδου με την εμπλοκή στην εκπαιδευτική διαδικασία – διπλή ανάλυση διασποράς (two-way ANOVA).

Προέλευση διασπορά	Αριθμός τετραγώνων	Βαθμοί Ελευθερίας	Μέσο τετράγωνο	Λόγος F	Σημαντικότητα p value
Διαμόρφωση κατάλληλου περιβάλλοντος	3.098	3	1.033	8.449	0.004
Συμμετοχή σε δραστηριότητες	8.414	3	2.805	1.782	0.183
Μάθηση στο σπίτι	9.483	3	3.161	3.719	0.005
Επικοινωνία Σχολείο- Οικογένεια	16.855	3	5.618	0.626	0.430
Εθελοντισμός	6.906	3	2.302	20.234	0.000

Παράλληλα, για να γίνει έλεγχος στη *δεύτερη υπόθεση*, έγινε η ίδια στατιστική ανάλυση (Πολυμεταβλητή Ανάλυση Διακύμανσης-Μανοva) και έφερε ως αποτέλεσμα ότι δεν υπάρχει διαφορά στην εμπλοκή των μητέρων με διαφορετική οικονομική κατάσταση. Η σημαντικότητα του ελέγχου F, δείχνει πως δεν είναι στατιστικά σημαντική η υπόθεση δύο, μιας που η $p\text{-value} > 0.005$. Συνεπώς, απορρίπτεται ότι υπάρχει διαφορά μεταξύ της οικονομικής κατάστασης των μητέρων στην εμπλοκή στην εκπαίδευση.

Αναλύοντας τις μέσες τιμές της οικονομικής κατάστασης σε όλες τις κατηγορίες προκύπτει ότι δεν υπάρχει διαφορά στις απαντήσεις που έχουν δώσει οι μητέρες λαμβάνοντας υπόψη το κριτήριο οικονομικής κατάστασης (Πίνακας 4.3). Ακριβώς το ίδιο συμπέρασμα προκύπτει και από την διπλή ανάλυση διασποράς (two-way ANOVA) ($p\text{-value} > 0.005$) σε κάθε κατηγορία ξεχωριστά (Πίνακας 4.4). Για την οικονομική κατάσταση δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά σε σχέση με την εμπλοκή στην εκπαιδευτική διαδικασία σε όλες τις κατηγορίες. Πιο αναλυτικά οι τιμές που προκύπτουν για κάθε κατηγορία είναι, για τη διαμόρφωση κατάλληλου περιβάλλοντος $F=0.262$, $p=0.770$, για την επικοινωνία Σχολείου – Οικογένειας $F=0.656$, $p=.0.520$, για την εθελοντική εργασία γονέων $F=2.131$, $p=.0.121$, για τη μάθηση στο σπίτι $F=1.492$, $p=0.227$ και για τη συμμετοχή σε δραστηριότητες του σχολείου και της τοπικής κοινωνίας $F=3.168$, $p=.0.049$. Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω αποτελέσματα προκύπτει το συμπέρασμα ότι η *δεύτερη υπόθεση* απορρίπτεται.

Πίνακας 4.3
Σχέση οικονομικής κατάστασης με εμπλοκή στην εκπαιδευτική
διαδικασία – Μέσοι όροι και Τυπικές Αποκλίσεις.

Οικονομική Κατάσταση		Επικοινωνία Σχολείου - Οικογένειας	Εθελοντική εργασία γονέων	Μάθηση στο σπίτι	Συμμετοχή σε δραστηριότητες του σχολείου και της τοπικής κοινωνίας	Διαμόρφωση κατάλληλου περιβάλλοντος
Πάρα πολύ χαμηλό	M.O	3,5588	1,5294	2,7059	1,5098	3,8824
	Αριθμός	17	17	17	17	17
	Τυπ. Απ.	,78824	,51450	1,15399	,44281	,69663
Χαμηλό	M.O	3,3684	1,6053	2,7895	1,6842	4,2632
	Αριθμός	19	19	19	19	19
	Τυπ. Απ.	1,01163	,65784	1,06696	,59290	,87191
Μεσαίο	M.O	4,1818	2,1364	3,1818	1,9091	4,5455
	Αριθμός	11	11	11	11	11
	Τυπ. Απ.	,90202	,95108	1,31118	,76144	,68755
Υψηλό	M.O	4,0000	1,5000	4,1111	1,8889	4,3333
	Αριθμός	3	3	3	3	3
	Τυπ. Απ.	1,00000	,86603	1,26198	,69389	1,15470
Πάρα πολύ υψηλό	M.O	4,1667	2,5000	4,4444	2,3333	4,6667
	Αριθμός	3	3	3	3	3
	Τυπ. Απ.	,76376	,50000	,50918	,00000	,57735
Total	M.O	3,6792	1,7358	3,0126	1,7233	4,2264
	Αριθμός	53	53	53	53	53
	Τυπ. Απ.	,93590	,73120	1,20356	,59820	,80004

Πίνακας 4.4
Σχέση οικονομικής κατάστασης με την εμπλοκή στην εκπαιδευτική διαδικασία - διπλή ανάλυση διασποράς (two-way ANOVA).

Προέλευση διασπορά	Αριθμός τετραγώνων	Βαθμοί Ελευθερίας	Μέσο τετράγωνο	Λόγος F	Σημαντικότητα p value
Διαμόρφωση κατάλληλου περιβάλλοντος	3.773	4	0.943	0.262	0.770
Συμμετοχή σε δραστηριότητες	5.882	4	1.470	3.168	0.049
Μάθηση στο σπίτι	4.732	4	1.183	1.492	0.227
Επικοινωνία Σχολείο-Οικογένεια	12.631	4	3.158	0.656	0.520
Εθελοντισμός	2.382	4	0.596	2.131	0.121

Επιπλέον, με σκοπό να γίνει έλεγχος της τρίτης υπόθεσης και να προσδιοριστεί αν υπάρχει σχέση μεταξύ του μορφωτικού επιπέδου και της οικονομικής κατάστασης με την εμπλοκή στην εκπαίδευση, εφαρμόστηκε διπλή ανάλυση διασποράς (two-way ANOVA). Για τη μόρφωση και την οικονομική κατάσταση, προκύπτει ότι δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά σε σχέση με την εξαρτημένη μεταβλητή, όπως έγιναν έλεγχοι ξεχωριστά. Συνεπώς, έγιναν 5 ξεχωριστοί έλεγχοι για την αλληλεπίδραση της μόρφωσης και της οικονομικής κατάστασης στη διαμόρφωση κατάλληλου περιβάλλοντος ($F=0.398$, $p=0.876$), στη συμμετοχή σε δραστηριότητες ($F=1.112$, $p=0.373$), στη μάθηση στο σπίτι ($F=1.014$, $p=0.431$), στην επικοινωνία σχολείου-οικογένειας ($F=0.541$, $p=0.774$) και στον εθελοντισμό ($F=0.678$, $p=0.668$). Αναφορικά με τη συγκεκριμένη αλληλεπίδραση όλα τα αποτελέσματα προέκυψαν σημαντικότητα του F να είναι μεγαλύτερη από το 0.005 και ως εκ τούτου η τρίτη υπόθεση απορρίπτεται. Οι πίνακες 4.5 και 4.6 περιλαμβάνουν τα αποτελέσματα.

Πίνακας 4.5
Σχέση μορφωτικού επιπέδου και οικονομικής κατάστασης στην εκπαιδευτική διαδικασία -Μέσοι Όροι και Τυπικές Αποκλίσεις.

Μορφωτικό Επίπεδο	Οικονομική Κατάσταση	Μέσος Όρος	Τυπ. Απόκλιση	Αριθμός
Απόφοιτος Δημοτικού	Πάρα πολύ χαμηλό	2.4242	0.65765	3
	Χαμηλό	2.2121	0.44844	3
	Σύνολο	2.3182	0.51666	6
Απόφοιτος Γυμνασίου	Πάρα πολύ χαμηλό	2.5273	0.50779	5
	Χαμηλό	2.1455	0.65113	5
	Σύνολο	2.3364	0.58611	10
Απόφοιτος Λυκείου	Πάρα πολύ χαμηλό	2.1688	0.47652	7
	Χαμηλό	2.6545	0.56007	10
	Μεσαίο	2.6104	0.68577	7
	Υψηλό	2.7273	0.77139	2
	Πάρα πολύ υψηλό	3.2727	.	1
	Σύνολο	2.5455	0.59932	27
Απόφοιτος ΤΕΙ/ ΑΕΙ	Πάρα πολύ χαμηλό	3.0909	0.51426	2
	Χαμηλό	3.8182	.	1
	Μεσαίο	3.5455	0.45150	4
	Υψηλό	3.6364	.	1
	Πάρα πολύ υψηλό	3.5909	0.44998	2
	Σύνολο	3.5000	0.41605	10
Σύνολο	Πάρα πολύ χαμηλό	2.4278	0.55462	17
	Χαμηλό	2.5120	0.65710	19
	Μεσαίο	2.9504	0.75226	11
	Υψηλό	3.0303	0.75697	3
	Πάρα πολύ υψηλό	3.4848	0.36740	3
	Σύνολο	2.6604	0.68615	53

Πίνακας 4.6
Σχέση μορφωτικού επιπέδου και οικονομικής κατάστασης στην εκπαιδευτική διαδικασία - διπλή ανάλυση διασποράς (two-way ANOVA).

Προέλευση διασπορά	Τύπος III Αριθμ... τετραγώνων	Βαθμοί. Ελευθερίας	Μέσο. τετράγωνο	ΛόγοςF	Σημαντικότητα p value	R ²	Adjusted R ²
Διαμόρφωση κατάλληλου περιβάλλοντος	1.562	6	0.260	0.398	0.876	0.232	0.023
Συμμετοχή σε δραστηριότητα	1,626	6	0.271	1.112	0.373	0.489	0.319
Μάθηση στο σπίτι	7.266	6	1.211	1.014	0.431	0.382	0.175
Επικοινωνία Σχολείο-Οικογένεια	2.739	6	0.457	0.541	0.774	0.277	0.036
Εθελοντισμός	1.602	6	0.267	0.678	0.668	0.448	0.264

Συζήτηση και περιορισμοί.

Η εμπλοκή της μητέρας στη σχολική εκπαίδευση του παιδιού αποτελεί σύνηθες φαινόμενο αφού εντάσσεται θεωρητικά στις υποχρεώσεις της μητέρας, στην ανατροφή του. Γι αυτό οι έρευνες έχουν επικεντρωθεί στους παράγοντες που σχετίζονται με την εμπλοκή αυτή (Brito & Waller, 1994). Η παρούσα έρευνα εστίασε στη διερεύνηση δύο παραγόντων του μορφωτικού και οικονομικού επιπέδου σε σχέση με το βαθμό εμπλοκής στη σχολική εκπαίδευση. Η διερεύνηση της εμπλοκής βασίστηκε σε έξι κατηγοριοποιήσεις που έγιναν από την Epstein (1997). Πιο συγκεκριμένα διατυπώθηκε η ερώτηση αν η μόρφωση και η οικονομική κατάσταση της μητέρας σχετίζεται με την εμπλοκή στη σχολική εκπαίδευση του παιδιού.

Από την ανάλυση προέκυψε ότι το μορφωτικό επίπεδο σχετίζεται θετικά με το βαθμό εμπλοκής. Βάσει της κατηγοριοποίησης που έγινε προέκυψε ότι οι μητέρες με μεγαλύτερο επίπεδο μόρφωσης συμμετέχουν εθελοντικά σε εργασίες του σχολείου. Αυτό εξηγείται, διότι οι γυναίκες με μεγαλύτερο επίπεδο μόρφωσης δεν αισθάνονται υποτιμητικά. Η δεύτερη σημαντικότερη κατηγορία

που κάνει τη διαφορά είναι η διαμόρφωση κατάλληλου περιβάλλοντος. Οι μητέρες που έχουν σπουδάσει ξέρουν καλύτερα πως ένα προσεγμένο περιβάλλον βοηθάει στη συγκέντρωσή του παιδιού. Η τρίτη κατά σειρά κατηγορία είναι η μάθηση στο σπίτι. Σε αυτήν την κατηγορία είναι αναμενόμενο να υπάρχει διαφορά μεταξύ των μητέρων με υψηλό μορφωτικό επίπεδο και αυτών με χαμηλότερο μορφωτικό επίπεδο, μιας που οι μητέρες που έχουν τελειώσει μία ανώτερη βαθμίδα εκπαίδευσης έχουν όλες τις γνώσεις για να λύσουν τυχόν απορίες. Άλλωστε, η συγκεκριμένη κατηγορία έχει επιβεβαιωθεί από την αντίστοιχη βιβλιογραφία (Calsyn, 2000).

Ίσως, το αποτέλεσμα της παρούσας έρευνας για τις άλλες δύο κατηγορίες (1.επικοινωνία με τις τοπικές αρχές- συμμετοχή σε σχολικές δραστηριότητες 2.επικοινωνία με το σχολείο) να σημαίνουν πως οι περισσότεροι μορφωμένες μητέρες έχουν σταματήσει να εμπλέκονται σε μεγάλο βαθμό. Μία πιθανή εξήγηση μπορεί να είναι πως εργάζονται πολλές ώρες και σε θέσεις ευθύνης, με αποτέλεσμα αυτό να αποτελεί εμπόδιο στο να εμπλέκονται περισσότερο στη σχολική εκπαίδευση (Gadent, 2003).

Σε ότι αφορά το οικονομικό επίπεδο, σύμφωνα με τα αποτελέσματα φαίνεται πως δε σχετίζεται με την εμπλοκή. Δηλαδή, η δεύτερη υπόθεση διαψεύστηκε, καθώς το υψηλό οικονομικό επίπεδο δε φαίνεται να σχετίζεται θετικά με την εμπλοκή. Σε διαφορετικό συμπέρασμα κατέληξαν, όμως, άλλες έρευνες που θεώρησαν πως ο ψυχολογικός παράγοντας σε μητέρες με χαμηλό οικονομικό επίπεδο σχετίζεται θετικά με την εμπλοκή, αφού μπορεί να μην έχουν τις οικονομική δυνατότητα να βοηθήσουν το παιδί στη σχολική προετοιμασία (για παράδειγμα, με την αγορά βοηθημάτων και την παροχή φροντιστηρίων) αλλά έχουν τη διάθεση να το ενισχύσουν ψυχολογικά κάνοντας λόγου χάρη, ησυχία στο σπίτι για μελέτη (Καστίλλης & Λώρου, 1999).

Για τη τρίτη υπόθεση, τα αποτελέσματα έδειξαν πως δεν υπάρχει σχέση μεταξύ του μορφωτικού επιπέδου και της οικονομικής κατάστασης στην εμπλοκή. Αυτή η οικονομική ευμάρεια σε συνάρτηση με το υψηλό μορφωτικό επίπεδο δε σχετίζεται με την εμπλοκή. Θα πρέπει να ανατρέξουμε σε άλλους παράγοντες που θα μπορούσαν να μελετηθούν, όπως σε ψυχολογικούς παράγοντες.

Τέλος, η παρούσα έρευνα έχει περιορισμούς όπως το μικρό μέγεθος και η προέλευση του δείγματος. Ως αποτέλεσμα, η γενίκευση των ευρημάτων μπορεί να μην ισχύει για το σύνολο του ελληνικού πληθυσμού και να μην ισχύει ειδικότερα για άλλες χώρες όπου το εκπαιδευτικό σύστημα διαφέρει και οι πολιτισμικές διαφορές είναι μεγαλύτερες. Μελέτες με μεγαλύτερα δείγματα και σε άλλες πόλεις της Ελλάδος και του εξωτερικού είναι απαραίτητες προκειμένου να επικυρωθούν τα ευρήματα. Ενώ, λόγω της μεθόδου με την οποία έγινε η έρευνα, βασισμένη σε ερωτηματολόγια, γίνονται μόνο δηλωτικές υπο-

θέσεις. Είναι γνωστό ότι οι συμπεριφορές των μητέρων μπορεί να διαφέρουν. Γι αυτό μελλοντικές μελέτες μπορούν να εξετάσουν αυτά τα θέματα με διαφορετικά εργαλεία όπως η παρατήρηση, οι ομάδες εστίασης ή συνεντεύξεις και θα μπορούσαν να επεκτείνουν την έρευνα έχοντας και άλλες μεταβλητές, όπως το επάγγελμα σε σχέση με την εμπλοκή ή να εστιάσουν στη σχέση της εμπλοκής με τη σχολική επίδοση του παιδιού, αφού σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, η σχολική επίδοση επηρεάζεται από πολλούς παράγοντες όπως η οικογένεια (Δανασσής - Αφεντάκης, 1985).

Βιβλιογραφία

- Bagozzi, R., & Yi, Y. (1988). On the evaluation of structural equation model. *Journal of Academy of Marketing Science*, 16(1), 74-94.
- Bernard, W. (2004). Parent involvement in school and educational attainment. *Children and Youth Services Review*, 26, 39-62.
- Brito, J., & Waller, H. (1994). *Ruling the margins: Problematizing parental involvement*. London: Institute of education, University of London.
- Calsyn, R. (2000). A community psychologists view of community education. *Community education Journal*, October, 10-13.
- Campbell, J., Connolly, C., & Mandel, F. (1986). Parental influence of Greek parents on gifted and normal elementary school children. Presented at the *Greek American Behavioral Sciences Institute Conference* (May), New York.
- Casanova, U. (1996). Parent Involvement: A Call for Prudence. *Educational Researcher*, 25 (8), 30-32.
- Δανασσής - Αφεντάκης, Α. (1985). *Οι εξωσχολικοί παράγοντες και η σχολική επίδοση των μαθητών*. Αθήνα: Πανεπιστήμιο Αθηνών
- Δοδοντσάκη, Γ. (2001). *Κοινή πορεία στην εκπαίδευση: Μια άλλη στρατηγική. Συνεργασία γονέων και εκπαιδευτικών*. Αθήνα: Δάρδανος.
- Epstein, J. L. (1986). Parents reactions to teacher practices of parent involvement. *The Elementary School Journal*, 86, 277-294.
- Epstein, J. L. (1997). *Six types of school-family-community involvement*. Harvard: Education Letter. Ανακτήθηκε στις 10-5-2012 από: <http://www.edletter.org/past/issues/1997-so/sixtypes.shtml>.
- Epstein, J. L. (2001). *School, family and community partnerships*. U.K.: Westview Press.
- Fullan, M. (1982). *The meaning of education change*. New York: Teachers College Press.
- Gadent, G. (2003). *Ο αποτελεσματικός γονέας*. Αθήνα: Ευρωσπουδή Press.

- Georgiou, S. (1997). Parental involvement: Definition and outcomes. *Social Psychology of Education*, 1(3), 189-209.
- Γεωργίου, Σ. (2000). *Σχέση σχολείου – οικογένειας και ανάπτυξη του παιδιού*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Hill, N. E., & Taylor, L. C. (2004). Parental school involvement and children's academic achievement. *Current Directions in Psychological Science*, 13(4), 161-164.
- Howitt, D., & Cramer, D. (2006). *Στατιστική με το SPSS 13*. Αθήνα: Κλειδάριθμος.
- Καστίλλης, Ι., & Λώρου, Χ. (1999). *Επίδραση σημαντικών άλλων και εκπαιδευτικές φιλοδοξίες*. Αθήνα: Ατραπός.
- Kim, H. (2004). Family resources and children academic performance. *Children and Youth Services Review*, 26, 529-536.
- Martinez, R. A., Martinez, R., & Perez, M. H. (2004). Children's school assessment: Implications for family-school partnerships. *International Journal of Educational Research*, 41, 24-39.
- Μουσούρου, Α. (2005). *Οικογένεια και οικογενειακή πολιτική*. Αθήνα: Gutenberg.
- Νόβα - Καλτσούνη, Χ. (2004). Συνεργασία σχολείου οικογένειας: δυνατότητες και περιορισμοί. *Επιστήμες Αγωγής*, 4, 21-33.
- Ricco, B., Mccollumn, D., & Schuytens, S. (2003). Colleges mothers academic achievement goals as related to their children attitudes towards learning. *Social Psychology of Education*, 6, 325-347.
- Ρούσσοι, Π. Α., & Τσαούσης, Γ. (2002). *Στατιστική εφαρμοσμένη στις κοινωνικές επιστήμες*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Φλουρής, Γ (1989). *Αυτοαντίληψη, σχολική επίδοση και επίδραση γονέων. Μία πανελλήνια έρευνα σε μαθητές της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης*. Αθήνα: Γρηγόρης.

Abstract

Mothers often involve actively in school education of their children. They are some factors that affect this involvement such as mother's education and her economic situation. The target of this article is the research of the relationship of those two factors with the grade of mother's involment in school education of her child. 70 surveys were distributed and 53 of them were answered. The mothers that took part in the investigation had different education and economic situation. Their children were attending first classes of English tutorials in the Greek town called Salamina. The survey that was distributed is based on the same one used by Campbell, Connolly and Mandel (1986) and also used in

Greek studies (Georgiou, 1997). The results show that are not differences in the involvement between the mothers who have low economic level and those ones having tall economic level. The educational situation seems to affect the involvement. The results are important especially for mothers who have a chief role in their children's education.

Key words: education, parents involvement, educational and economic situation.

Δέσποινα Στύλα

Φιλολόγος,

Υπ. Δρ Π.Τ.Π.Ε.- Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Ηλία Βενέζη 26, Νέα Ιωνία Βόλου

Τηλ: 6995428699

Email: dstyla@uth.gr

debysty@yahoo.gr

Κατερίνα Μιχαλοπούλου

Αναπληρώτρια καθηγήτρια

Π.Τ.Π.Ε.- Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Αργοναυτών και Φιλελλήνων, 3ος όροφος, Βόλος

Τηλ: 24210 74814

e-mail: kmihal@uth.gr